

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo

Kontakt saksbehandler
Stig Sandring, 51568931

Uttalelse til høring av søknad om konsesjon - Tou Mølle kraftverk - Tauvassdraget i Strand kommune i Rogaland

Vi viser til høringsbrev fra NVE datert 19.02.2025 angående søknad om konsesjon for Tou Mølle kraftverk i Tauvassdraget i Strand kommune, Rogaland.

Bakgrunn

NVE vedtok den 03.06.2022 å kalle inn Tou Mølle kraftverk i Strand kommune til konsesjonsbehandling, med hjemmel i vannressursloven § 66. NVE gav følgende begrunnelse og beskrivelse av formålet med innkallingen:

«NVE kan kalle inn kraftverk til konsesjonsbehandling etter vassressurslova § 66 dersom vi meiner det er eit «særskilt tilfelle». Ut frå dei opplysningane som føreligg meiner NVE at Tou kraftverk sin påverknad på leveforholda for laks, sjøaure, ål og elvemusling i Tauvassdraget, er eit slik særskilt tilfelle. Tou kraftverk bør derfor kallast inn til konsesjonsbehandling for å kunne gjennomføre ein formell prosess med mål om å finne gode løysingar som tek omsyn til leveforholda for dei nemnde artane på heile elvestrekninga som blir påverka av drifta av kraftverket»

Småkraft AS har utarbeidet en søknad om tillatelse etter vannressursloven til fortsatt drift og eventuell oppgradering av Tou Mølle kraftverk. Søknaden inneholder to ulike alternativer til mulige oppgraderinger av anlegget. Søknaden omfatter tre dokumenter:

1. Konsesjonssøknad Tou Mølle kraftverk, Småkraft AS
2. Ecofact rapport 1098 , Konsekvenser for fisk og akvatisk miljø
3. Ecofact rapport 1095, Konsekvenser for naturmangfold

Kort oppsummering av de to omsøkte alternativene:

Alternativ 1: Alternativet gir en økt årlig produksjon fra dagens 3,9 GWh til 10,3 GWh. Alternativet innebærer at inntaket til kraftverket flyttes fra Krossvatnet og opp til dammen ved Bjørheimsvatnet for å øke fallhøyden ned til kraftverket. Vannet ledes i en tunell fra dam Bjørheimsvatnet og ned til

kraftverket. Krossvatnet utgår som reguleringsmagasin. Tauåna, som renner mellom Bjørheimsvatnet og Krossvatnet, får redusert vannføring sammenlignet med dagens situasjon. Der vil det bli sluppet en helårlig minstevannføring på 410 l/s, samt lokkeflommer i perioden for oppvandring av fisk. I øvre del av Tauåna vil det sørlige løpet bli tørrlagt (250 meter). Det etableres fisketrapp/fiskepassasje ved dammen i Krossvatnet, ved nytt inntak fra Bjørheimsvatnet, og forbi reguleringsluke i Tysdalsvatnet. Varegrind etableres foran vanninntaket for å hindre at nedvandrende fisk kommer inn i kraftverksturbinen. Reguleringshøyde for Bjørheimsvatnet og Tysdalsvatnet opprettholdes som i dag på henholdsvis 50 cm og 180 cm.

Alternativ 2: Alternativet er oppgradering av eksisterende kraftverk som vil gi en årlig produksjon på 4,46 GWh, mot dagens 3,9 GWh. Dette alternativet ligger nærmere dagens situasjon, men med oppgradering av eksisterende vanninntak ved Krossvatnet med varegrind/finrist (15 mm lysåpning) for å hindre at nedvandrende fisk kan komme inn i kraftverksturbinen. Det etableres fisketrapp/fiskepassasje forbi vandringshinder ved foss og dam Krossvatnet. Minstevannføring er foreslått som 410 l/s forbi inntaket i Krossvatnet og ut i fjorden, med lokkeflommer i forkant av gyteperioden. Det vil etableres fisketrapp/fiskepassasje forbi reguleringslukene i Bjørheimsvatnet og Tysdalsvatnet. Reguleringshøyde for de tre magasinene Krossvatnet, Bjørheimsvatnet og Tysdalsvatnet opprettholdes som i dag.

Statsforvalterens vurderinger

Innledende merknader til søknaden

1. *Nullalternativet:* I denne saken tar konsekvensvurderingene som normalt utgangspunkt i nåværende situasjon (videre drift etter nåværende praksis) som referansesituasjon (nullalternativ) og vurderer virkningene av omsøkte tiltak i forhold til dagens situasjon. Det er verdt å merke seg at dagens situasjon representerer et vassdrag hvor fundamentalt viktige økologiske prosesser er kortslettet på grunn av vassdragsregulering og et relativt brutalt vannføringsregime med hensyn til biologisk mangfold i Tauvassdraget generelt og Tauåna spesielt. Dette vil nødvendigvis medføre at vurderinger av konsekvensgraden for de foreslåtte tiltakene vil bli vurdert som positive nesten uavhengig av hva en foreslår så lenge fisk slippes opp i vassdraget. I saker hvor det ikke foreligger en konsesjon for vannkraftproduksjon kan det være hensiktsmessig at en i tillegg vurderer virkningene ut fra en referansetilstand uten regulering eller den tilstand en kunne oppnådd ved tilbakeføring/restaurering og istandsetting av naturlig vassdragsdynamikk, vassdragsmorfologi og vannmiljø. Da kan en lettere få et bilde av de samlede samfunnsmessige og miljømessige konsekvensene av å gi konsesjon til vannkraftproduksjon i vassdraget.
2. *Minstevannføring:* En stor mangel med søknaden er at det ikke er utredet ulike alternativer for minstevannføring eller miljøtilpasset vannføring for de ulike delene av vassdraget. Det er satt en minstevannføring på 410 l/s for alle elvestrekninger, flatt hele året for i begge alternativene. I søknaden (s 63) begrunnes dette med: «*Det er ikke vurdert andre mengder minstevannføring, ettersom den foreslåtte minstevannføringen på 410 l/s anslås til å være tilstrekkelig*». Slik vi forstår de biologiske utredningene til søknaden er minstevannføringen gitt som en fast ramme for deres vurderinger og kommer ikke som et anbefalt nivå fra utreder. I denne saken har det fra lokalt hold blitt benyttet store ressurser for å fremskaffe et betydelig kunnskapsgrunnlag som inkluderer fiskeundersøkelser og habitatkartlegging av hele vassdraget. Med dette kunnskapsgrunnlaget tilgjengelig bør vi kunne forvente at regulanten for en så omfattende

regulering som dette benytter miljødesignmetoden (Forseth & Harby 2013)¹ som tilnærming for å utrede minstevannføringer/miljøtilpasset vannføring. Eksempelvis vil analyser av vanddekt areal ved ulike vannføringer og vannslipp være en vesentlig del i analysene for å vurdere virkninger og tiltak for fisk og annet biologisk mangfold i og langs elvestrekningene. Dette mangler helt i denne søknaden. Denne mangelen gjør det vanskelig å vurdere alternativene på en tilfredsstillende måte.

3. *Magasinregulering:* Tauvassdraget er omfattet av betydelig regulering av flere elvestrekninger og flere magasiner. Krossvatnet er i dag regulert med 10 cm, Bjørheimsvatnet med 50 cm og Tysdalsvatnet med 180 cm. Selv om det er åpenbart store reguleringsvirkninger på elvestrekningene med hensyn til redusert vannføring og vandringsbarrierer for fisk savner vi en beskrivelse og vurdering av reguleringsvirkningene av magasinreguleringene på vannmiljø og biologisk mangfold. For å gjøre opp regnskapet for reguleringen og tiltaket som helhet burdet dette vært bedre belyst i søknaden.
4. *Flomrisikohåndtering og flomdempingstjenester:* Klimaendringer vil føre til større flomskaderisiko med behov for klimatilpasning og bedre flomrisikohåndtering. Tradisjonelle flomsikringsmetoder kan medføre negativ påvirkning på miljøtilstand i vassdrag. Samtidig kan vannkraften bidra med flomdempingstjenester for konkrete utfordringer i lokalsamfunn langs vassdraget. I en konsesjonssøknad for omfattende reguleringer som i Tauvassdraget vil vi anbefale at en inkluderer konkrete vurderinger av **forskjellige** metoder for flomrisikohåndtering og deres miljøeffekt (Pulg mfl. 2022)². Dette bør gjøres som en utvidet del av miljødesignmetoden jf. Hansen & Harby (2020)³.

Elvemusling i Tauvassdraget

Da det er kommet mer informasjon om elvemusling i Tauvassdraget etter at konsesjonssøknaden ble sendt inn vil vi benytte denne anledningen til å bidra med vår kunnskapsstatus angående denne arten i vassdraget.

Det er dokumentert en restbestand av elvemusling i Tauåna i Tauvassdraget. Elvemuslingen er kategorisert som sårbar (VU) i norsk rødliste for arter (Artsdatabanken)⁴. Det fremgår av nasjonal handlingsplan for elvemusling i Norge at målet for forvaltning av elvemusling i et langsiktig perspektiv er at den skal finnes i livskraftige populasjoner i hele Norge. Alle nåværende naturlige populasjoner skal opprettholdes eller forbedres (Miljødirektoratet 2018)⁵.

¹ Forseth, T. & Harby, A. (red.). 2013. Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag. - NINA Temahefte 52. 1-90 s.

² Pulg, U., Hauer, C., Flödl, P., Postler C., Stranzl, S., Espedal, E.O, Bodin, C.L., Velle, G. 2022: Flom og miljø i et endret klima - innovative metoder for restaurering og bedre miljøtilstand. NORCE LFI rapport 458. Norwegian Research Center LFI, Bergen.

³ Hansen, B., Harby, A. 2020. Flomdempingstjenester i utvidet miljødesign: Beskrivelse og uttesting av system for klassifisering av flomdempingspotensial i regulerte vassdrag – [HydroCen rapport nr. 1](#)

⁴ Bakken T, Olsen KM og Skahjem N (24.11.2021). Bløtdyr: Vurdering av *elvemusling Margaritifera (Margaritifera margaritifera)* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken.

<https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/16719>

⁵ Larsen, B.M. 2018. Handlingsplan for elvemusling (*Margaritifera margaritifera* L.) 2019-2028. Miljødirektoratet M-1107-2018, 62 s.

Elvemuslinger har et parasittisk stadium på gjellene til ungfisk av laks eller ørret og er derfor avhengig av fiske for å reprodusere seg. For å kunne nå målet om livskraftige bestander av elvemusling i regulerte vassdrag er det derfor helt avgjørende at en samtidig opprettholder gode livsbetingelser og produksjonsforhold for de stedegne fiskeartene.

Levende elvemusling er ved flere anledninger dokumentert ved utløpet av Tauåna til Krossvatnet, nedenfor fylkesvei 13 (Førland & Bruntveit 2015⁶, Sandaas & Enerud 2017a⁷, Karlsson mfl. 2020⁸, Søyland & Gundersen 2024⁹, Björklund 2025¹⁰), samt nye funn i nedre del av Tauåna (Björklund 2025)¹¹. Det er også dokumentert elvemusling med miljø-DNA prøver på to stasjoner nederst i Tauåna (Fossøy m.fl. 2019)¹², men ikke andre steder i vassdraget (Lehmann mfl. 2025)¹³. I mai 2025 ble det gjort nye funn av ni levende individer av elvemuslinger og ett skall i nedre del av Tauåna, overfor fylkesvei 13. Muslingene var lokalisert på tre steder fordelt på både det nordlige og sørlige løpet av elva (Björklund 2025). At det kun er registrert et fåtall elvemuslinger nederst i Tauåna og ved utløpet til Krossvatnet kan skyldes en kombinasjon av en kraftverksdrift hvor store deler av elva tørrlegges i lengre perioder og at store deler av Tauåna preges av elvebunn med blokkstein hvor det er svært vanskelig eller umulig å indentifisere eventuelle muslinger i hulrom mellom eller under steinblokkene. Vi anser det som sannsynlig at det finnes flere muslinger i Tauåna enn det som er registrert hittil, men at de er vanskelig å indentifisere.

Status for en elvemuslingbestand vurderes i hovedsak ut størrelse på bestanden, tetthet og om det forekommer rekrutering i form av registrerte små individer (< 50 mm og < 20 mm). NINA vurderte at de to minste individene som de analyserte i 2020 var relativt unge, henholdsvis 12 og 15 år gamle (Karlsson mfl. 2020)¹⁴. Det har derfor vært rekrutering i bestanden for om lag 15 år siden. Da det per i dag ikke er funnet individer < 50 mm og bestanden antas å være liten (< 500 ind.) vil vår vurdering av status etter naturindeksen for elvemusling tilsi at bestanden i Tauåna har status «snart forsvunnet».

Bestander av elvemusling blir karakterisert som henholdsvis «laksemusling» eller «ørretmusling» avhengige av om muslingene infiserer laks eller ørret som vertsfisk. Bestander av laksemusling og ørretmusling er genetisk forskjellige fra hverandre. Undersøkelser av genetisk opphav til elvemusling i Tauvassdraget (kun 6 stk) indikerer at bestander av både ørretmusling og laksemusling er

⁶Førland, O.S. og Bruntveit, I. 2015. Elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) ved Krossvatnet, Tau. Notat til Strand kommune, 19.02.2015, 1 s.

⁷Sandaas, K. & Enerud, J. 2017a. Utbredelse og bestandsstatus for elvemusling i Tauåna og Spjodåna, Strand og Hjelmeland kommuner, Rogaland 2016. Naturfaglige konsulenttjenester & Fisk og miljøundersøkelser, Rapport

⁸Karlsson, S., Magerøy, J. Wacker, S. 2020. Elvemusling i Tauvassdraget – Forekomst og genetisk opphav. NINA prosjektnotat 220. 11 sider.

⁹Søyland, R. & Gundersen, M.C. 2024. Konesjonshøring Tau kraftverk, Strand kommune – Konsekvenser for fisk og akvatisk miljø. Ecofact rapport 1098, 55 s.

¹⁰Björklund, J. 2025. Kartlegging av elvemusling i Tauvassdraget. Limnologene rapport nr 001, 19 s.

¹¹Björklund, J. 2025. Kartlegging av elvemusling i Tauvassdraget. Limnologene rapport nr 001, 19 s.

¹²Fossøy, F., Brandsegg, H., Sivertsgård, R., Larsen, B. M. & Magerøy, J.H. 2019. Analyser av miljø-DNA for påvisning av elvemusling. NINA prosjektnotat 195. 11 sider.

¹³Lehmann, G. B., Skår, B., Isaksen, T.E., Björklund, J. & Mugu, S. 2025. Undersøkelser i Tauvassdraget i 2024. Prøvefiske og miljø-DNA, NORCE Miljø LFI, LFI-rapport nr 563, 38 s.

¹⁴Karlsson, S., Magerøy, J. Wacker, S. 2020. Elvemusling i Tauvassdraget – Forekomst og genetisk opphav. NINA prosjektnotat 220. 11 sider.

representert i Tauvassdraget (Karlsson mfl. 2020)¹⁵. Det er imidlertid stor usikkerhet i genetisk tilordning av enkeltindivider. Resultatene fra 2020 viste at det ene individet mest sannsynlig hadde ett annet opphav enn de andre fem. Det er større usikkerhet om opphavet er laksemusling eller for eksempel en ørretmusling med stor genetisk variasjon.

Ifølge lokale kilder skal en privatperson ha flyttet om lag 20 individer av elvemusling fra Strandåna til Tauåna på 1960-tallet (Lunde 2024)¹⁶. Det er hittil ikke gjort genetiske undersøkelser av elvemusling fra Strandåna, men Naturfaglige konsulenttjenester AS vurderte etter sin undersøkelse av elvemusling i Strandåna at bestanden sannsynligvis er «ørretmusling» (Sandaas & Enerud 2017b)¹⁷. Ut fra dagens kunnskap antar vi derfor at det er «ørretmusling» som tidligere er flyttet til Tauåna. Vi legger fortsatt til grunn at det kan være en opprinnelig restbestand av «laksemusling» i Tauåna, men at det er nødvendig med genetiske undersøkelser av elvemusling i Strandåna, samt flere individer fra Tauåna for å avdekke sikkert hvilke typer elvemusling vi har i Tauåna. Det er verdt å merke seg at Limnologene AS i mai 2025 registrert skall etter en død musling i Tauåna som ble målt til hele 137,1 mm. Erfaringsvis vil muslinger av denne størrelsen normalt være «laksemusling», men størrelse er ikke en sikker indikator på dette. Reetablering av laks i vassdraget vil være en forutsetning for å kunne opprettholde en livskraftig bestand av eventuell «laksemusling». For å oppnå rekruttering i bestanden må miljøbetingelsene for elvemusling i hele Tauåna forbedres betydelig med hensyn til virkninger av vannføring og drift av kraftverket, uavhengig av om det gjelder «laksemusling» eller «ørretmusling». Det er viktig for forvaltningen å få klarhet i hvilken eller hvilke bestander av elvemusling vi har i Tauåna. Dette krever nye genetiske undersøkelser.

Vurdering av alternativ 1:

Fiskepassasjer: I dette alternativet er det utredet en god løsning for fisketrapp fra sjø og opp til Krossvatnet på sørsiden av fossen, samt en god løsning for fisketrapp fra Tauåna til Bjørheimsvatnet. Løsningene skal ivareta oppvandring av både laksefisk og ål. Spaltettrapp vil normalt være å foretrekke der dette er mulig. Når det gjelder fiskepassasje forbi reguleringsluken i Bleiåna nedstrøms Tysdalsvatnet, bør denne vurderes utformet slik at den regionalt fremmede arten ørekyt ikke kan passere fisketrapp/fiskepassasje. Under NORCE-LFI sitt prøvefiske i Tauvassdraget registrerte de arten ørekyt på garn i Krossvatnet og Bjørheimsvatnet, men ikke i Tysdalsvatnet (Lehmann mfl. 2025)¹⁸. Videre tok de miljø-DNA prøver fra en rekke stasjoner oppover langs hele vassdraget. Analysene av disse prøvene viser solide utslag på ørekyt opp til rett nedstrøms Tysdalsvatnet, men ikke utslag i Tysdalsvatnet. Det vil derfor være rimelig å anta at ørekyt ikke har spredd seg opp til Tysdalsvatnet foreløpig. Dersom det blir aktuelt å lage fiskepassasje forbi reguleringsluken i Bleiåna nedstrøms Tysdalsvatnet, bør denne derfor utformes slik at ørekyt ikke kan passere. Dette forutsetter at det ikke kommer ny informasjon om at arten faktisk har etablert seg i Tysdalsvatnet allerede.

¹⁵ Karlsson, S., Magerøy, J. Wacker, S. 2020. Elvemusling i Tauvassdraget – Forekomst og genetisk opphav. NINA prosjektnotat 220. 11 sider.

¹⁶ Lunde, J. 2024. Informasjon om elvemusling i Tauvassdraget. Brev fra Ryfylke vannområde til Statsforvalteren i Rogaland, datert 31.10.2024, 2 s.

¹⁷ Sandaas, K. & Enerud, J. 2017b. Utbredelse og bestandsstatus for elvemusling i Strandåna, Strand kommune, Rogaland 2016. Naturfaglige konsulenttjenester & Fisk og miljøundersøkelser, Rapport

¹⁸ Lehmann, G. B., Skår, B., Isaksen, T.E., Björklund, J. & Mugu, S. 2025. Undersøkelser i Tauvassdraget i 2024. Prøvefiske og miljø-DNA, NORCE Miljø LFI, LFI-rapport nr 563, 38 s.

Vannmiljø: Alternativ 1 medfører en betydelig og varig fraføring av vann fra Tauåna. En reduksjon av middelvanntføring i Tauåna fra omlag 5000 l/s til en konstant minstevanntføring på 410 l/s representerer en fraføring av vann på hele 90 %.

Søknaden mangler en utredning av minstevanntføringer som viser vanndekt areal ved ulike vanntføringer. Dette er helt nødvendig som grunnlag for å vurdere virkningene av en gitt minstevanntføring har for viktige gyte- og oppveksthabitater for fisk, samt vurdere habitatforhold og livsbetingelser for den svært sårbare bestanden av elvemusling som kun er registrert i Tauåna.

Ved 90 % redusert vanntføring vil normalt store deler av elveløpet bli tørrlagt og viktige produksjonsområder for fisk og elvemusling gå tapt. Deler av Tauåna er preget av elvebunn med grov steinblokk som kan medføre at elveløpet forsvinner mellom steinene ved svært lave vanntføringer. I Ecofact rapporten foreslår en her omfattende tilpasninger av «nytt» løp tilpasset vanntføringen. Etter vår vurdering betyr dette at Tauåna mister sine økologiske funksjoner og omgjøres til transportkanal for fisk hvor målet først og fremst blir å få anadrom fisk videre opp i vassdraget. Tilpasningen vil bety nye betydelige inngrep i elveløpet samtidig som det vil gi svært begrenset potensial som gyte- og oppvekstområde for anadrome laksefisk. Vi er også usikker på om den omsøkte minstevanntføringen i Tauåna er tilstrekkelig til å lokke opp en fremtidig laksebestand uten at en må ha et omfattende sett av «lokkeflommer» gjennom hele sesongen. Ecofact rapporten påpeker også at den omsøkte minstevanntføringen under alternativ 1 vil medføre økt begroing og sedimentering i Tauåna.

Planlagt minstevanntføring etter alternativ 1 vil også medføre en betydelig redusert vanngjennomstrømning i Krossvatnet. Dette kan påvirke vannkvaliteten, samt gi bedre livsvilkår for den introduserte arten ørekyte. Økt tetthet av ørekyte kan også gi negative virkninger for ungfisk av laks og ørret og derfor gi indirekte negative konsekvenser for rekruttering av elvemusling i Tauåna.

Statsforvalteren i Rogaland mener at alternativ 1 ikke er forenelig med det nasjonale målet om å ivareta en livskraftig bestand av elvemusling i Tauåna. Inkludert de nyeste registreringene av elvemusling fra mai 2025 (Björklund 2025) er det i dag kun funnet levende elvemusling på de nederste 150 m av Tauåna, ingen andre steder i Tauvassdraget. Skal vi unngå at elvemuslingen dør ut i vassdraget må innsatsen rettes mot Tauåna.

Det fremgår av nasjonal handlingsplan for elvemusling i Norge at målet for forvaltning av elvemusling i et langsiktig perspektiv er at alle nåværende naturlige populasjoner skal opprettholdes eller forbedres (Miljødirektoratet 2018)¹⁹. For å nå dette målet er det ikke tilstrekkelig at gamle individer overlever i Tauåna. En livskraftig bestand av elvemusling må ha rekruttering i bestanden. For å oppnå rekruttering, samt styrke den lille restbestanden i Tauåna må vi sikre gode livsvilkår for både elvemusling og laksefisk i hele Tauåna. Etter vår vurdering er ikke dette mulig innenfor rammene av alternativ 1. Med den planlagte minstevanntføringen vil forhold som økt sedimentering, økt begroing, tap av vanndekt areal og forventet dårligere vannkvalitet forringe viktige habitatkvaliteter for elvemusling. Statsforvalteren fraråder derfor alternativ 1.

¹⁹ Larsen, B.M. 2018. Handlingsplan for elvemusling (*Margaritifera margaritifera* L.) 2019-2028. Miljødirektoratet M-1107-2018, 62 s.

Vurdering av alternativ 2:

Fiskepassasjer: I dette alternativet er det utredet en løsning for fiske-trapp fra sjø og opp til Krossvatnet på nordsiden av fossen. Vi antar at denne løsningen vil komme i konflikt med gamle kvernhus og kulturmiljøhensyn. Her bør regulanten finne en løsning for fiske-trapp på sørsiden av fossen. Løsningene for fiskepassasjer fra Tauåna til Bjørheimsvatnet anser vi som dårligere utredet, sammenlignet med det som er gjort for alternativ 1. Ecofact rapporten fremhever verdien av å opprettholde vannføring og økologiske funksjoner i det nordlige løpet, øverst i Tauåna og at det også her bør være en fiskepassasje. Dette er ikke hensyntatt i søknaden for alternativ 2. Vi mener det må etableres toveis fiskepassasje for stede-gne arter som ål og laksefisk i begge løpene av Tauåna. Når det gjelder fiskepassasje forbi reguleringsluken i Bleiåna nedstrøms Tysdalsvatnet, bør denne utformes slik at ørekyt ikke kan passere. Her viser vi det det vi har skrevet under alternativ 1.

Vannmiljø: I dette alternativet blir alt vann sluppet ned Tauåna til Krossvatnet via det sørlige løpet. Ifølge Ecofact er avbøtende tiltak i Tauåna i mindre grad nødvendig enn i alternativ 1, men også her må en gjennomføre habitatforbedrende tiltak. Det er planlagt en minstevannføring på 410 l/s. Dette vil medføre tap av vanddekt areal og deler av elveløpet blir tørrlagt.

Som nevnt under alternativ 1 mangler søknaden en utredning av minstevannføringer som viser vanddekt areal ved ulike vannføringer. Dette er helt nødvendig å få på plass som grunnlag for å vurdere virkningene en gitt minstevannføring har for viktige gyte- og oppveksthabitater for fisk. Dette er også helt nødvendig for å vurdere habitatforhold og livsbetingelser for den svært sårbare bestanden av elvemusling som kun er registrert i Tauåna. Vi anbefaler at en benytter miljødesignmetoden til slike analyser. Miljødesignmetoden utvikles nå til bruk for å hensynta elvemusling og ikke bare anadrome laksefisk.

Det er nødvendig med ytterligere undersøkelser av elvemusling for å avdekke hvilke type bestander vi skal forvalte i Tauåna. Dette vil blant annet omfatte genetiske undersøkelser.

Under dette alternativet vil det være viktig med krav til rutiner for start og stopp av kraftverket slik at raske endringer i vannføring unngås.

Vi mener at det er nødvendig at minstevannføringen i Tauåna økes for å oppnå et større vanddekt areal. Det må slippes vann i både det nordlige og sørlige løpet øverst i Tauåna, samt begge løpene nederst i elva for å sikre viktige økologiske funksjoner for fisk og elvemusling i hele Tauåna. Planlagt minstevannføring i alternativ 2, slik den er presentert i søknaden, er etter vår vurdering ikke forenelig med det nasjonale målet om å ivareta en livskraftig bestand av elvemusling i Tauåna.

Vi anser alternativ 2 som bedre enn alternativ 1, men alternativ 2 er ikke et akseptabelt alternativ uten betydelige endringer for å ivareta elvemiljøet generelt og elvemusling i Tauåna spesielt.

Vurdering av tilbakeføring og restaurering som alternativ:

Tou Mølle kraftverk har en relativt liten kraftproduksjon (3,9 GWh) sett i forhold til de vesentlige skadene og ulempene vannkraftproduksjonen, med sine inngrep og anlegg, har for vassdragsmiljøet i Tauvassdraget som helhet. Samtidig har vassdraget et betydelig potensial for produksjon av laks og sjøaure dersom en legger til rette for oppgang av anadrom fisk og reetablering av utdødd laksebestand. Dette er godt utredet og beskrevet i NORCE-LFI sine rapporter etter habitatkartlegging, ungfiskundersøkelser, prøvefiske og miljø-DNA undersøkelser i vassdraget

(Lehmann mfl. 2019,²⁰Lehmann mfl. 2024²¹ og Lehmann mfl. 2025²²). Fjerning av vandringshinder vil også kunne styrke vassdragets potensial som produksjonsområde for den rødlistede arten ål i de tre innsjøene i vassdraget. Reetablering av naturlig vannføringsregime, hydromorfologi og anadrome laksefisk vil også gi et godt utgangspunkt for å redde den svake restbestanden av den rødlistede elvemusling i vassdraget.

Naturavtalen og dens målsetninger skal være førende for Statsforvalteren i Rogaland sitt arbeid knyttet til arealdisponering, restaurering og vern av natur. Et av målene i Naturavtalen fra 2022 omhandler restaurering og forplikter Norge til å: «*Sikre at det innen 2030 er iverksatt effektiv restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer på land, i elver og innsjøer, langs kysten og i havet, for å forbedre naturmangfold og økosystemfunksjoner og -tjenester samt økologisk tilstand og sammenheng*».

Når eier av Tou Mølle kraftverk nå søker om konsesjon for videre drift mener vi dette gir en anledning til å vurdere den samfunnsmessige gevinsten med fortsatt drift opp mot gevinsten med restaurering og våre forpliktelser tilknyttet naturrestaurering i vassdrag etter Naturavtalen. Vi anser Tauvassdraget som en egnet kandidat for naturrestaurering hvor en kan gjenopprette et stort vassdragsøkosystem som er blitt forringet eller ødelagt, uten for store samfunnskostnader i form av tapt kraftproduksjon. For vassdraget som økosystem vil en restaurering uten kraftanlegg gi en stor gevinst for naturmangfold, økosystemfunksjoner, samt økologisk tilstand og konnektivet.

Uten en kraftstasjon kan en vandringsløsning for fisk også vurderes lagt til det sørlige utløpet fra Krossvatnet. Dette kan gi fisk lettere tilkomst på en teknisk enklere måte og muligens til en lavere kostnad. En slik løsning er allerede drøftet med ekspertisen i NORCE-LFI.

Statsforvalteren anbefaler derfor NVE om å vurdere tilbakeføring av vassdraget til en mer naturlig tilstand som et alternativ i denne saken. Dette innebærer å avslå søknaden om konsesjon til Tou Mølle kraftverk. I så tilfelle må konsekvensene for flom og flomhåndtering belyses og vurderes samtidig.

Konklusjon

Statsforvalteren i Rogaland vil først understreke at vi støtter NVE sitt arbeid med å innkalle gamle konsesjonsløse kraftverk til konsesjonsbehandling. Dette er viktig for å kunne bedre de miljømessige effektene av vannkraftproduksjonen, samt sikre at driften blir underlagt moderne miljøkrav og miljøtilsyn. Vi er derfor positive til at NVE har innkalt Tou Mølle kraftverk til konsesjonsbehandling.

Statsforvalteren vil ikke anbefale alternativ 1 da dette medfører en varig og kraftig fraføring av vann fra Tauåna, som er det eneste kjente leveområdet for den rødlistede arten elvemusling i vassdraget. Tiltaket er ikke forenelig med den nasjonale målsetningen om å sikre en livskraftig bestand av denne ansvarsarten i Tauvassdraget. Vi forventer at tiltaket vil øke risikoen for at den sårbare bestanden dør ut i nær fremtid. Videre vil Tauåna miste sitt potensiale for reetablering av vesentlige økologiske

²⁰ Lehmann, G. B., S. Stranzl og C. Postler 2019. Kartlegging av habitatforhold for laksefisk i Tauvassdraget, april 2019. LFI-rapport nr. 345, 42 s.

²¹ Lehmann, G. B., Gabrielsen S.-E. & Skår, B. 2024. Ungfiskundersøkelser i Tauvassdraget høsten 2023. NORCE Miljø LFI, LFI-rapport nr 512, 15 s

²² Lehmann, G. B., Skår, B., Isaksen, T.E., Björklund, J. & Mugu, S. 2025. Undersøkelser i Tauvassdraget i 2024. Prøvefiske og miljø-DNA, NORCE Miljø LFI, LFI-rapport nr 563, 38 s.

funksjoner for fisk og ferskvannsorganismer og vil i hovedsak fremstå som en vandringskanal for fisk.

Vi anser alternativ 2 som bedre enn alternativ 1, men alternativ 2 er ikke et akseptabelt alternativ uten betydelige endringer for å ivareta elvemiljøet generelt og elvemusling i Tauåna spesielt. Det må blant annet slippes en betydelig større minstevannføring i begge løpene av Tauåna og utredes bedre løsninger for fiskepassasjer. Miljødesignmetoden med analyser av vanddekt areal ved ulike vannføringslipp må benyttes som grunnlag for vurdering og fastsettelse av nødvendig nivå for minstevannføring i de ulike delene av vassdraget. Kunnskapsgrunnlaget om elvemusling er også for dårlig.

I denne saken er gevinsten fra kraftproduksjon liten når det holdes opp mot summen av de omfattende konsekvensene som vannkraftproduksjon har for Tauvassdraget som helhet. Vi anbefaler derfor NVE om å vurdere tilbakeføring/restaurering av vassdraget til en mer naturlig tilstand som et alternativ i denne saken. Konsekvensene for flom og flomhåndtering må da belyses og vurderes.

Med hilsen

Cathrine Stabel Eltervåg (e.f.)
fylkesmiljøvernssjef

Stig Sandring
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

MILJØDIREKTORATET
STRAND KOMMUNE

Postboks 5672 Torgarden
Postboks 115

7485 TRONDHEIM
4126 JØRPELAND